

Lyckönskning til Dansk Kriminalistforeningen från den svenska systerföreningen

Tal hållet vid festmiddagen vid föreningens 125-årsjubileum

Sten Heckscher

Tack för inbjudan! Och en varm hälsning och välgångsönskningar från er yngre syster i Sverige!

Jag heter Sten Heckscher, och vi är gamla vänner. Det är väl ungefär 40 år sedan vi senast sågs, så det här är efterlängtat. Det är särskilt fint att det sker på er högtidsdag, vid ert jubileum.

Så Till Lykke med era 125 år!

Jag har ett utilitaristiskt drag. Så jag kan inte undgå att fråga mig: Till vad kan man använda jubileer? Till vilken nytta?

Tja, man kan

- *Titta bakåt, minnas, kanske lära sig något, det är en bra idé!*
- *Titta framåt, kanske göra något annat än hittills? Få nya tankar av de gamla? Det är inte fel.*
- *Lära sig själv att känna, sin identitet? Spännande!*
- *Vara glad, festa, Naturligtvis! Det gör vi och det ska vi fortsätta med!*

Men låt mig stanna en stund hos våra identiteter.

Syftet med våra föreningar är att ha samtal om kriminalpolitik, straffrätt och kriminologi. Alltså, vi driver kunskap, vi är kunskapsorganisationer. Vi står också som föreningar fria från staten, även om många av oss arbetar där. Vi är NGO.

Jag har kikat i Peter Gardes beskrivning till ert 100-årsjubileum. Den är rik på detaljer, och det är tydligt att er förening, men också vi, era nordiska syskon, har använt sina kunskaper till ett betydande inflytande på kriminalpolitiken.

I våra föreningars ledning har det genom åren funnits gott om personer som haft makt genom sina kunskaper, professioner och funktioner. Och kombinationen av kunskap och inflytande har medverkat till att kriminalpolitiken i de nordiska länderna har kommit att bygga på kunskap och därmed vara anständig. Som vår gemensamma vän Per Ole Träskman har uttryckt saken: I Norden har vi betonat att kriminalpolitiken ska vara värdemedveten, rationell och human. Och ett livligt nordiskt meningsutbyte har stimulerat detta. Man

kan säga att föreningarna har aktivt drivit kriminalpolitik, också med hjälp av en nordisk struktur; det är tydligt i Gardes skildring.

Vi har haft kriminalist- och juristmöten, Nordiska Samarbetsrådet för Kriminologi, Nordiska straffrättskommittén (visserligen avsomnad). Vi har gemensamt producerade böcker, som till exempel Straff och rättfärdighet, en ambitiös antologi från 1980 om gemensam nordisk utveckling. Flera av er, och även jag, har deltagit i detta. Det har varit viktigt och även väldigt trevligt!

Norden har skilt ut sig i världen på ett positivt sätt. Vi har varit kunskapsorienterade, progressiva, humana.

Det här låter ju väldigt bra, allt är som på bröllop, vi lever i Candides värld, den bästa av alla!

Eller?

Stämmer bilden fortfarande?

Jag har inte samma koll på Norden som förr. Så dessvärre blir mitt perspektiv ganska svenskt. Och min bild är pessimistisk.

I Sverige har kriminalpolitiken klättrat till toppen av det allmänpolitiska intresset. Det är sannolikt att senare års ökning av skjutningar och sprängningar hade en avgörande betydelse för valet i Sverige 2022. Och visst har vi allvarliga problem med skjutningar och sprängningar, problem som tyvärr delvis exporterats till våra nordiska grannar. Dessutom är brottslighet mot välfärdssystemen omfattande. På de punkterna sticker Sverige ut vid en europeisk jämförelse. Där behövs naturligtvis kraftfulla insatser. Men med rätt fokus! Och generellt ökar inte brottsligheten i Sverige. Men att brottsutvecklingen på andra områden är stillsam tycks sakna politisk betydelse. Politiken går in brett, utan sortering eller urskiljning.

Vår nuvarande regering, högerpartier med stöd av höger ytterkant, tillträdde på ett mycket detaljerat avtal med fokus på kriminalpolitik och migration. Något liknande har aldrig hänt förut. Avtalet är ett exempel på så kallad kontraktsparlamentarism. Först bestämmer man vad man ska få gjort, lösningen. Sedan utreder man hur det ska gå till. Alltså *motsatsen* till gott utvecklingsarbete som bygger på formulering av problem, utredning och *därefter* beslut om lösning. Det vi nu ser är alltså *motsatsen* till kunskapsorientering.

Ett grundläggande problem med regeringsavtalets kriminalpolitik är också att det inte finns någon beskrivning och analys av de problem man vill lösa. Det finns inte heller några *resonemang* om hur de ska lösas, det är bara pang på, så politiken framstår som ogenomtänkt. Den bygger inte på kunskap. Dessvärre finns tecken på en sådan utveckling också på andra områden än kriminalpolitik.

Den svenska regeringens program är mycket repressivt. Några exempel:

En fullständig översyn av strafflagen genomförs. Straffskalorna och systemet för straffmätning ses över. Straffen för våld, sexualbrott, angrepp mot poliser ska skärpas ytterligare i förhållande till andra brottstyper. Det ska vara straffbart att delta i kriminella gäng, vad nu det betyder. Livstids

fängelse ska övervägas för flera brott. Man använder eufemismen att "nyansera" straffen.

Straffreduktionen för de som är unga tas bort. En utredning ska överväga att sänka straffmyndighetsåldern, något man ju gjorde här i Danmark, utan större framgång. Så ni var kloka nog att ändra tillbaka.

Skälen för strafflindring ska tas bort eller få mindre betydelse än i dag. Försvårande omständigheter ska i större utsträckning leda till strängare straff. Vid flera brott ska fullt straff dömas ut för de tre allvarigaste brotten. Återfall ska straffas hårdare. Reglerna om prøvelösladelse/villkorlig frigivning ses över för att som huvudregel inte beviljas.

Fängelse ska dömas ut i fler fall än i dag, och det är redan i full gång.

Det här medför meningslösa generella höjningar av straffnivån utan grund i kunskap och erfarenhet. Vi får en dramatisk höjning av fångtalen som redan har börjat. Fängelserna är överfulla, och fler ska byggas för väldigt mycket pengar. Personal saknas. Miljön blir allt sämre och allt farligare. Utvecklingen går snabbt och den gör många av oss djupt bekymrade. Prognoser visar en femdubbling av fångtalen och ger oss sällskap av Belarus och Turkiet.

Jag har förstått att det också i Danmark finns sådana bekymmer. Det har beskrivits som en giftig cocktail av brist på personal och stigande fångtal.

En annan sida av saken som är djupt obehaglig är den totala ovilja som vuxit fram hos oss mot förlåtelse. Restriktionerna mot dem som begått brott växer. Allt fler arbetsgivare och hyresvärdar kräver utdrag ur straffregistret/straffattester. Möjligheterna att få ett jobb eller en bostad är därmed små för den som fått också mindre allvarliga anteckningar i straffregistret. Men jag såg den danska statsministerns uttalande, att en av hennes tre största önskningar för framtiden var att vi alla och samhället i högre grad skulle ge våra medmänniskor som har gjort oacceptabla och dumma saker en ny chans. Det gav ett visst hopp. Om hon nu menar allvar. Kanske kunde den svenske statsministern lyssna även på sådant från Danmark?

Regeringsavtalets kriminalpolitik kan sammanfattas som hämningslös repression utan bas i kunskap. Och utan respekt för etablerade system för kvalitetssäkring, som till exempel rejäla problemanalyser, tillräckliga tider för utredningsarbete och för remissbehandling (hörning) och för granskning i Lagrådet. Vars synpunkter regeringen borde beakta och inte bara vispa undan.

Magnus Hörnqvist, professor i kriminologi vid Stockholms universitet, påpekar att nedlagda fängelser i Nederländerna byggs om till biografier och kulturcentra. Men i Sverige, och även i Danmark, pågår samtidigt en "historiskt kraftfull utbyggnad" av kriminalvården. Kan Sverige dra några lärdomar av Nederländerna frågar Hörnqvist? Men den informationen är ovidkommande för de som bestämmer, för dem handlar det bara om makt säger professor Hörnqvist.

Även här i Danmark finns hård kritik. David Sausdal finner det otroligt deprimerande att uppleva hur politiker insisterar på att straffökning är vägen framåt,

och att dansk rättspolitik präglas av en förvånande brist på kunskap och professionalism, en icke kunskapsbaserad politik.

En sak är att grova brott ska kunna mötas av stränga straff. Men att styra kriminalpolitiken över hela fältet med utgångspunkt från skjutningar och sprängningar och utan hänsyn till den vetenskap som faktiskt finns är på långt avstånd från en kriminalpolitik byggd på kunskap och erfarenhet.

Nå, vilken betydelse har detta för våra föreningar?

Kanske kunde vi inspireras av vår historia? Och inse att våra föreningar har ett ansvar för att aktivt stå upp för kunskap och erfarenhet, till och med för vetenskap (ett bortglömt ord) och värna procedurer som ska säkra kvalitet åt de politiska beslutsprocesserna för lagstiftning och förvaltning.

Vi är NGO, Det förpliktar! Vi har som en funktion att granska staten och etablissemangen. Det momentet i våra identiteter är viktigare än på länge!

I det arbetet kan vi också gärna mer än på senare tid värna goda nordiska kontakter. Sådana utvecklas vad gäller polis och militär. Och Sveriges landslag i fotboll ledes visserligen av en dansk, men han kommunicerar med oss och spelarna på bruten engelska i stället för på skandinaviska. Och de nordiska arrangemangen för kriminalpolitiskt meningsutbyte är mindre kraftfulla än förr. Kanske missar vi här en möjlighet till samverkan för att slå vakt om en utveckling byggd på kunskap?

Och kanske kan vi också fundera på hur våra föreningar ska agera för att återta en del av det inflytande som vi, åtminstone i Sverige, har förlorat. Vi måste få den pendel som Nils Christie, salig i åminnelse, talade om att slå tillbaka. Och om vi inte klarar det med mänskliga insatser, får vi väl ta hjälp av AI som vi lärt oss mycket om i dag. AI är väl per definition inte human, men rimligen i alla fall rationell, och det skulle räcka en bra bit!

Men I kväll är kriminalistföreningens viktigaste funktion att vi ska vara tillsammans och ha trevligt Det är klart att man måste glädjas och festa! Det är viktigt i varje verksamhet, också av kvalitetsskäl. Och det verkar vi klara av rätt bra!

Tack för ordet! Och skål!